

další bádání a rozpracování globální genderové spravedlnosti, které by v současnosti měla být věnována větší pozornost ve feministickém výzkumu. Jak totiž přesvědčivé rozborů v této knize ukazují, možnosti prosazení genderové

spravedlnosti na lokální úrovni vyžadují proměnu globálního uspořádání a odstranění globálních nespravedlností. Lokální genderová spravedlnosti se dnes bez globální spravedlnosti neobjede.

**PŘEKRAČOVÁNÍ HRANIC: PROMĚNY LÁSKY A RODIN / HANA MAŘÍKOVÁ**  
 BECK, ULRICH, BECK-GERNSHEIM, ELISABETH. 2014. *DÁLKOVÁ LÁSKA. ŽIVOTNÍ FORMY V GLOBÁLNÍM VĚKU*. PRAHA: SLON.

Kniha *Dálková láska* s podtitulem *Životní formy v globálním věku* autorské, ale i partnerské dvojice Ulrich Beck a Elisabeth Beck-Gernsheim, která v originálu nese název *Fernliebe. Lebensformen im globalen Zeitalter*, vyšla relativně brzy po svém vydání v Německu také v češtině. Toto dílo znamená další příspěvek k tématu intimity, lásky a rodiny. Zachycuje proměnu vztahů, které zpravidla považujeme za nejdůvěrnější a nejsoukromější, v éře globalizace, kdy se rozvolňují dříve relativně ostré hranice, na nichž byl vystaven národní stát a jeho instituce včetně manželství a rodiny.

Již ve svém předchozím velkém společném díle *Das ganz normale Chaos der Liebe* z roku 1990, které ale do češtiny přeloženo nebylo, soustřeďuje tato badatelská dvojice pozornost na narušení „tradiční“ formy rodinného soužití, tj. nukleární rodiny, a na pluralizaci forem partnerských a rodinných soužití. Už tam hledají obecnější vysvětlení pro životní události, které v rovině individuální sice zakoušíme a prožíváme jako ryze soukromé, důvěrné a jedinečné (třeba rozchod či rozvod), jež jsou ale hlouběji zakořeněné ve strukturálním nastavení soudobé společnosti a v tomto smyslu překračují dalece rámec soukromého.

Nová společná kniha se věnuje tématům, která bývají v národním rámci opomíjena, neboť narušují faktické i po-

myslné hranice zeměpisné, kulturní, náboženské i politické – například sňatková migrace, mateřská láska na dálku, reprodukční turismus apod. Rámec soukromého a veřejného, stejně jako chápání tady a tam, význam pojmů my a oni apod., je tak překračován a redefinován v každodenní praxi „dálkové lásky“ i ve světových rodinách, které s dálkovou láskou souvisejí. Dálkovou lásku a s ní inherentně spojené světové rodiny přitom nelze jednoduše vymezit jako formu soužití citově si blízkých lidí, kteří žijí v různých státech či na různých kontinentech, ale pocházejí ze stejné kultury nebo náboženství, hovoří stejným jazykem apod. (viz tzv. multilokální rodiny, s. 25), nebo jako formu soužití lidí, kteří žijí sice pospolu na téměř místě, ale jsou kulturně odlišní, nebo dokonce vzdálení, kdy zároveň ta nejmilejší osoba je často vzdálená a ta vzdálená je nejbližší (s. 10). Toto vymezení je totiž až příliš schematické a ztrácí se v něm komplexnost i komplikovanost toho, co se nově utváří, stává se a bývá označováno za transnacionální, transkulturní, multikulturní nebo transnáboženské, ale třeba i multi(i)legální či translegální apod. Dálkovou lásku a světové rodiny je nicméně nutné vymezit pro potřeby analýzy jako (tyto) dva základní ideální typy (srov. s. 25) a poměřovat jimi každodenní život a praxi, která je však barvitější, pestřejší i variabilnější, jak si badatelka i badatel uvědomu-

Švédsko, Island a Finsko) ve většině ukazatelů jednoznačně zaostává, vykazuje největší nezáměr o implementaci dalších opatření. Důvodem je skutečnost, že bylo dlouho jako jediné z těchto zemí členem EU, kde naopak nad ostatními zeměmi v oblasti genderové rovnosti vysoko vyčnívalo. Příklad ukazuje na velkou setrvačnost podobných diskursů a zároveň na implikace přesvědčení o vlastní vyspělosti, což je jev, který lze sledovat i v ČR a v poslední době i v dalších severských zemích, když např. právě ve Finsku se dostává k moci konzervativní pravicová vláda s velmi nejasným programem genderové rovnosti. Jak uvedla také Aino-Maija Hiltunen ve své úvodní zahajovací řeči konference, na rovnost mužů a žen je ve Finsku nahlíženo jako na něco, co je již splněno a čím není třeba se zabývat. O situaci ve Finsku pod vedením pravicové vlády hovořila dokonce jako o etapě odporu proti feminizmu, což se z pozice země s naší zkušeností zdá jen těžko pochopitelné.

Příspěvek Liisy Husu a několika dalších přednášejících dále připomněl skutečnost, která byla v daných panelech relativně málo otevřeně tematizovaná. Jedná se o nepřátelské naladění akademického prostředí vůči změnám, jež by vedly ke spravedlivějšímu uspořádání vědeckých organizací. Zatímco celkově může společnost genderovou rovnost považovat za standard a normu, k níž je nutné se přiblížit, v rámci akademického prostředí, zdá se, takový postoj chybí. Naopak se zde lze v různých zemích setkat s často zcela otevřenou rezistencí vůči tomuto ideálu (viz např. to, jakým způsobem se univerzity stavějí k případům znásilnění a sexuálního obtěžování), ale namnoze spíše omezenou na kuloáry.

Fenoménu rezistence univerzit vůči politikám genderové rovnosti se již několik let věnuje také portugalská teoretička působící částečně ve Velké Británii – Maria do Mar Pereira. Přednesla příspěvek o neoliberalních změnách ve vysokoškolském vzdělání a jejich důsledcích pro feministické působení na akademické půdě. To se mimo jiné vyznačuje vysokou mírou aktivismu, což je často vnímáno

jí a jak dokládá jejich obsáhlá analýza. Ve své práci názorně osvětlují, jak se globalizace zhmotňuje v každodenním chodu světových rodin. Ty se stávají místem průniku více vrstev globalizovaného světa, rodinné vztahy jsou v nich úzce provázány s takovými jevy, jakými je globalizace trhu práce, migrace, nové nástroje komunikace, ale i nové medicínské technologie apod.

V první kapitole, nazvané „Jak se normální rodiny mění ve světové“, se zaměřují na některé základní konceptuální i metodologické otázky, k nimž se v průběhu své analýzy v následných kapitolách vracejí, například: Jak se mění forma rodiny a jaké nové podoby dnes rodiny dostávají? Jak lidé dokážou žít spolu, když jsou odděleni kulturně nebo geograficky? Jak se proměňuje mateřství, partnerství a genderové vztahy v průběhu posledních let? Jaké vlivy jsou za všemi těmito změnami, které se v současnosti odehrávají? Základní otázka přitom zní: Co je dnes rozhodujícím znakem rodin?

Další dvě kapitoly se zaměřují na lásku a rodiny z hlediska geografické, kulturní a náboženské vzdálenosti, kdy autor a autorka si již všímají toho, jak se globální svět zhmotňuje v každodennosti jejich fungování v podobě protikladných pocitů, neklidu, zmatku, překvapení, radosti, potěšení, pocitů selhání, nenávisti, ale i nově či jinak formované historické paměti a kulturních identit apod. Dokládají, jak se v nových partnerských a rodinných formách rozvolňují některá ostrá dělení (jako „my a oni“, „tady a tam“ apod.), jak se stávají místem setkání blízkosti i vzdálenosti, mísení kultur, jazyků i různé historické paměti, místem, kde se redefinují významy některých pojmů a postupně vznikají pojmy nové, zachycující výstižněji proměňující se konstelace partnerských a rodinných vztahů.

Bližší zaměření na problematiku migrace v kapitolách 5 a 6 je uvozeno tématem kosmopolitizace v kapitole, která jim předchází. Kosmopolitizace je zde vymezena nejen jako vzájemná provázanost mezi jednotlivými skupinami a náro-

dy v oblasti ekonomické a politické, ale také v oblasti etické. Kosmopolitizace jdoucí napříč národními, etnickými, náboženskými a politickými dělicími čarami a zřízeními (s. 81) se tak stává východiskem pro zkoumání sňatkové migrace (v kapitole 5) a migrace za prací v domácnosti, která je spojena s dálkovou láskou i s globálními řetězci péče (viz kapitolu 6). V těchto kapitolách jsou přitom analyzovány jak stereotypy, mýty a legendy vážící se k těmto sociálním procesům, tak také jejich předpoklady, příčiny a důsledky. Autorská dvojice zde poukazuje na to, jak se v proměnách partnerských a rodinných vztahů globální mocenské poměry a nerovnosti mezi zeměmi odrážejí a mísí s osobními motivy a tužbami. Poukazují rovněž na ideologické spory i emancipační naděje, které jsou přítomny ve světových rodinách.

Genderová dynamika migrace je rozvinuta v následující kapitole s názvem „Mizí vláda mužů? Proč ženy ve světových rodinách vítězí?“ Autorský tým v ní osvětluje dvojakost sociální pozice migrujících osob v sociální hierarchii země původu a té cílové, diskrepanci jejich sociálních statusů. Protože migrace z ekonomicky méně rozvinutých zemí do těch rozvinutějších bývá zpravidla spojena s jinak formovanými (zpravidla s egalitárnějšími) vztahy mezi pohlavími v cílové zemi, znamená to, že muži migrací ve svých rodinách obvykle ztrácejí privilegia – výhody vyplývající z tradice.

Osmá kapitola řeší téma touhy po dítěti v kontextu reprodukčního turismu a utváření globálních patchworkových rodin. Intimní a osobní rozměr globalizace obsažený v touze po dítěti je zde zkoumán přes komodifikaci reprodukce (kdy touha po dítěti a samotné dítě se stávají zbožím) v jejich provázanosti na etická, technologická i právní dilemata. Jsou tu nastolovány nově otázky „původu“ i „práva na dítě“ nejen jeho rodičů, „práva vědět a znát, kdo jsou biologičtí rodiče“ apod., které jsou generovány expanzí transnacionálního „těhotenského prů-

---

jako „znečištění“ zdánlivě hodnotově neutrálního vědeckého procesu a výuky. V současné době se dostáváme do paradoxní situace, kdy je na jedné straně feministické poznání ceněno, protože dokáže generovat publikace a „body“, ale zároveň je i za svou přílišnou političnost zpochybňováno. Aktivismus je dnes sice částečně přijímán jako součást popularizace a zvyšování dopadu vědecké činnosti, ale pouze v případě, že je všechno ostatní splněno. Tento nárok počítá s nadčlověkem, který dokáže obsáhnout práci odehrávající se v přetěžujícím prostředí s neustále vzrůstajícími nároky a navíc se zapojit do časově náročného aktivismu. Rozplývá se hranice mezi prací a sebezdokonalováním, jež může podle Liisy Husu vést až k situacím, kdy je vyhoření a zhroucení způsobené snahou vydat ještě více článků za rok a absolvovat ještě více stáží něčím, na co můžeme být hrdí, a kdy svou hodnotu odvozujeme od toho, jak nás instituce přijímají. Maria do Mar Pereira v závěru proto vyzvala ke kolektivní akci, kdy péči, včetně péče o sebe, označila v době, která normalizuje zintenzivnění akademické práce pomocí zvýšeného tlaku na individualizaci (jež je podmínkou samotného setrvání v akademickém prostředí) za formu aktivismu a protestu vůči tomuto nastavení.

Poslední z panelů věnovaných feministické pedagogice představil její radikální možnosti v rámci univerzitního prostředí i mimo něj. Lena Wänggren apelovala na nutnost feministek pokračovat v tradici boje proti nerovnostem přímo v rámci univerzity. Svou kritiku britského systému zaměřila především na překerní situaci narůstajícího počtu vyučujících, kteří jsou najímáni de facto na jednotlivé hodiny a nemají naprosto žádné zázemí ani jistoty. Zpochybnila rovněž význam slova „impact“ v sousloví „impact factor“, neboť větší dopad může často mít právě aktivismus a výuka, které ale vůbec hodnoceny nejsou. Podobně jako do Mar Pereira i ona zdůraznila potřebu kolektivní akce a poté, co zjistila, kolik přítomných běžně pracuje o víkendu, vyzvala je k založení odborové organizace.

myslu“, postaveného nezřídka na širších sociálních nerovnostech.

Závěrečné dvě kapitoly knihy nastolují otázku, zda jsou světové rodiny „pionýry interkulturality“ (s. 189) a ranou formou světové společnosti (s. 204). Mezi základní znaky těchto rodin patří nepochybně otevřenost světu, vzájemná důvěra, změna a vznik nového. Jak by v této souvislosti na počátku roku zemřelý Beck asi hodnotil postoje a chování některých z nás (včetně celých národních vlád), kteří žijeme (z našeho pohledu) ve střední Evropě a ohrazujeme se prostorově, mentálně i symbolicky silnými zdmi před příchodem lidí migrujících ze zemí válečných konfliktů probíhajících na východ od nás, jsme uzavření, nedůvěřiví, lpíme na „starých pořádcích“ a bráníme se přijmout jednotlivce i rodiny s jinou životní zkušeností, jinou vírou a kulturou.

Knihy *Dálková láska* je o různých aktuálních formách a proměnách nejdůvěrnějších a nejsoukromějších vztahů, na jejichž proměnu spolupůsobí vnější vlivy a faktory. Jsou zde vůbec poprvé konceptuálně vymezeny a analyzovány

tzv. světové rodiny (srov. pozn. 18 na s. 203), a to optikou, která boří metodologický nacionalismus rozpracováním základů „metodologického kosmopolitismu pro sociologii lásky a rodiny“ (s. 203). Kniha je však inspirativní nejen z teoretického a metodologického hlediska, ale také proto, že autorská dvojice využívá pro své analýzy kromě vědeckých zdrojů rovněž krásnou literaturu (z níž některé analyzované tituly byly přeloženy i do češtiny), mediální zprávy i informace z online zdrojů. S pestrostí tématu stejně jako s mnohočetností využívaných zdrojů koresponduje barvitost jazyka, která není typická pro práce vzniklé v rámci „naší domácí provenience“. Škoda jen, že při překladu nebyl důsledněji aplikovaný genderově senzitivní jazyk a překladatelka používá generické maskulinum tam, kde se hovoří převážně, nebo dokonce výhradně o ženách, jako je tomu často u tématu migrace. Na druhou stranu je třeba ocenit nelehkou práci překladatelky, neboť některé novotvary představují překladatelský oříšek, jak naznačuje již samotný název práce „dálková láska“ (v německém originálu *Fernliebe*, v angličtině *distant love*).

## PROMĚNY PRÁCE V GLOBÁLNÍM KAPITALISMU: OD GLOBÁLNÍ TOVÁRNY PO GLOBÁLNÍ DOMOV / ZUZANA UHDE

KOBOVÁ, ĽUBICA (ED.). 2015. *FEMINISTKY HOVORIA O PRÁCI*. BRATISLAVA: ASPEKT.

Knihy *Feministky hovoria o práci*, kterou editorský nakladatelství Aspekt připravila Ľubica Kobová, představuje v slovensko-českém jazykovém prostředí ojedinělý počín. Kniha se ve svém celku zabývá proměnou práce v pozdním kapitalismu ve vztahu k genderovým sociálním strukturám a z perspektivy vztahu produktivní a reprodukční práce. Zatímco Pun Ngai a Małgorzata Maciejewska analyzují praktiky disciplinace

těla dělnic ve zvláštních ekonomických zónách v Číně a v Polsku, Martina Sekulová se věnuje nájemné domácí péči o seniory, kterou vykonávají migrantky ze Slovenska v Rakousku. Tyto kapitoly vycházející z etnografického výzkumu jsou ve sborníku zasazeny do teoretického rámce kapitol o proměnách pracovní etiky z pera Kathi Weeks a o vývoji argumentů marxistického feminismu z pera Miroslavy Mišíčkové.

Na problematiku genderu ve vědě a v akademii se zaměřila řada podnětných příspěvků. Například Ana M. Gonzáles spolu s Beatriz Revelles Benavente se ve svém vystoupení věnovaly vědecké excelenci a jejím dopadům na ženy ve vědě. Jak uvedly, přestože se tento koncept objevil během 80. let, kdy spadl zejména do oblasti věd medicínských a chemických a patřil spíše k okrajovým termínům, od roku 2000 se stal centrálním tématem vědních politik. Ovlivňuje to, jak se dělá vědecký výzkum a jaký typ vědeckého výzkumu je podporován, i samotnou podobu akademických kariér. Autorky přitom apelovaly na potřebu alternativní definice vědecké excelence, která nebude vylučovat ženy, bude počítat s přerušovanými a alternativními akademickými kariérami a která bude zahrnovat také další aspekty vědy a vědecké produkce než současné úzké zaměření na impaktované články. Zdůraznily, že pro kvalitní vědu je a vždy byla zásadní podpora kritické vědecké masy, z níž jedině se může rekrutovat nový a kreativní výzkum. Současná cesta však stojí na téměř výhradní podpoře vědeckých elit, čímž se jednak zvyšují nerovnosti mezi vědci a vědkyněmi navzájem a zároveň na úkor pouhých několika elit jsou finance odčerpávány z míst, kde by mohly sloužit rozvoji pluralitních pohledů na zkoumaná témata. Autorky se zmiňovaly např. o extrémních nerovnostech mezi vědci/vědkyněmi, které způsobují např. granty ERC mezi držiteli grantů, kterým jsou nabídnuty královské podmínky pro vědeckou práci na straně jedné, a lidmi, kteří jsou v rámci těchto grantů zaměstnáváni za podmínek o poznání horších, bez perspektivních pracovních smluv a bez jakýchkoliv pracovních jistot.

O tom, že ani ve Skandinávii nemá genderová rovnost v akademickém prostředí na různých ustláno, pak vypovídal i příspěvek Thomase Brosen Smidta a G. M. Pétursdóttir z Islandské univerzity, kteří ve svém příspěvku názorně ukázali, jak se postupně vyprazdňují termíny „diverzita“ a „rovnost“ v univerzitních politikách. Přestože je Island často považován za ráj genderové rovnosti a pod-